

Cristina ANDREESCU

Cauza Dickinson c. Turciei

(Cererea nr. 25200/11)
HOTĂRÂREA

Art 10 • Libertatea de exprimare • Condamnare penală la plata unei amenzi judiciare pentru un „colaj” de caricaturi care îl reprezentau pe primul ministru ca pe un câine pentru a critica politica sa externă • Suspendare cu probațiune pe o perioadă de cinci ani • Critica politică intră în categoria dezbaterilor de interes general, o judecată de valoare căreia nu îi lipsește o bază factuală suficientă, o formă artistică satirică • Efect de descurajare a celor interesați de la a-și exprima opinia privind subiectele relevante de interes public • Nu au fost puse în balanță, în mod adecvat și în conformitate cu criteriile stabilite de jurisprudența Curții, drepturile în discuție • Absența proporționalității

STRASBOURG

2 februarie 2021

Această decizie devine definitivă în condițiile definite prin articolul 44 § 2 din Convenție. Pot interveni modificări de formă.

În cauza Dickinson c. Turciei,

Curtea Europeană a Drepturilor Omului (secția a doua), în Camera compusă din:

Jon Fridrik Kjølbros, *președinte*,

Marko Bošnjak,

Valeriu Grițco,

Ivana Jelić,

Arnfinn Bårdsen,

Saadet Yüksel,

Peeter Roosma, *judecători*,

și Stanley Naismith, *grefier al secțiunii*,

după ce a deliberat în Camera de Consiliu la 8 decembrie 2020, pronunță următoarea hotărâre, adoptată la această dată:

Procedura

1. La originea cauzei se află o cerere (nr 25200/11) împotriva Republicii Turce prin care un cetățean britanic, dl. Michael Dickinson („reclamantul”), a sesizat Curtea la 22 februarie 2011 în temeiul articolului 34 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale („Convenția”).

2. Reclamantul a fost reprezentat de dl. V. Gültekin, avocat din İzmir. Guvernul turc („Guvernul”) a fost reprezentat de agentul său.

3. Reclamantul susține că i-a fost încălcat dreptul la libertatea de exprimare prin condamnarea sa penală pentru insultă la adresa prim-ministrului pentru expunerea unui colaj.

4. La 12 octombrie 2017, plângerea privind pretinsa încălcare a libertății de exprimare a reclamantului a fost comunicată Guvernului și a fost declarată inadmisibilă conform articolului 54 § 3 din regulamentul Curții.

5. La 29 octombrie 2020, Guvernul Regatului Unit a informat Curtea că nu intenționează să se folosească de dreptul său de a interveni în procedură în temeiul articolului 36 § 1 din Convenție.

În fapt

I. Circumstanțele cauzei

6. Reclamantul s-a născut în 1950. Când au avut loc faptele, el locuia în Turcia de aproximativ douăzeci de ani și era profesor la două universități din Istanbul. El este și artist creator de colaje.

A. Expunerea unui colaj de către reclamant

7. La 16 martie 2006, un colaj realizat de reclamant a fost expus într-un cort ridicat în cadrul unui „festival al păcii”, un eveniment organizat la Beşiktaş, în Kadıköy (Istanbul).

8. Această operă de artă, compusă din fotografii fixate pe un carton de 85 x 85 cm, reprezenta un personaj jumate-om, jumate-animal al cărui cap era cel al prim-ministrului de la acea dată, Recep Tayyip Erdoğan, și al cărui corp era al unui câine ținut într-o lesă ale cărei motive preluau pe cele ale drapelului american. Personajul stătea pe o suprafață acoperită de dolari americani și avea o bancnotă de 20 de dolari americani în gură, pachete de lire turcești în față, o rachetă în loc de coadă și un glob terestru în spatele lui. El purta o haină pe care era scrisă fraza: „Noi nu vom fi câinele lui Bush”.

9. A fost începută o procedură penală împotriva celui responsabil de organizarea evenimentului pentru insultă la adresa prim-ministrului prin expunerea colajului. Înainte de audierea prevăzută pentru 12 septembrie 2006 în cadrul acestei proceduri penale, reclamantul a informat presa că va asista la audiere și își va expune lucrarea cu această ocazie.

10. În respectiva zi, reclamantul a arătat într-adevăr lucrarea persoanelor prezente pe holurile palatului de justiție, după care a părăsit clădirea din cauza reacțiilor unora

dintre aceste persoane. Și-a reexpus apoi lucrarea în fața aparatelor foto aparținând a doi jurnaliști cât și în fața altor persoane prezente în fața palatului de justiție.

11. Apoi, polițiști aflați în palatul de justiție au intervenit și l-au arestat pe reclamant. În aceeași zi, el a fost luat în custodie și plasat în detenție provizorie. La 15 septembrie 2006, el a fost eliberat.

B. Procedura penală accelerată împotriva reclamantului

12. La 13 septembrie 2006, procurorul general din Kadıköy („procurorul general”) a început o acțiune penală împotriva reclamantului, considerând că actul comis de acesta în ziua precedentă, constând în expunerea colajului creat de el pe culoarele palatului de justiție și în fața acestei clădiri, constituie infracțiunea de insultă la adresa prim-ministrului.

13. La 25 septembrie 2008, tribunalul penal din Kadıköy („tribunalul penal”) a decis să-l achite pe reclamant de infracțiunea de care fusese acuzat. Acesta a considerat în primul rând că, luând în calcul judecățile de valoare ale majorității celor care locuiesc în Turcia, actul de care a fost acuzat reclamantul, absolvent de Teatru și artist creator de colaje, conținea elemente umilitoare și insultătoare și avea astfel o natură șocantă, ofensatoare și injurioasă. A estimat totuși că acest act a fost un mesaj de avertizare și critică politică prin intermediul artei colajului care, având în vedere rolul de personalitate politică și șef al guvernului al țintei acestei lucrări artistice, putea conține elemente șocante, ofensatoare și injurioase, că sancționarea unui astfel de act ar încălca Convenția, și că în cauză lipsește elementul de intenție al infracțiunii.

14. La 25 mai 2009, Curtea de Casație, sesizată cu un recurs formulat de procurorul general, a respins decizia tribunalului penal, considerând că achitarea reclamantului nu era legală, deoarece era fondată pe faptul că respectivul colaj conținea o critică și un mesaj politic și acuzatul nu fusese motivat de intenții criminale. Aceasta a considerat în această privință: că lucrarea de colaj expusă de reclamant publicului și jurnaliștilor în fața palatului de justiție din Kadıköy era mai mult decât vulgară, acerbă și injurioasă și ajungea să fie insultătoare; că nu era vorba doar de o simplă reprezentare a prim-ministrului ca un câine, ci prin fraza „Nu vom fi câinii lui Bush” se pune accentul cu ironie pe comportamentul de câine și pe conotațiile asociate cuvântului „câine” în limba turcă, cuvânt utilizat pentru a descrie o persoană „abjectă, meschină, care se înjosește pentru a-și urmări interesele”; și că aceste judecăți de valoare umilitoare făcute la adresa premierului, care îndeplinește o funcție publică, pot reprezenta o atingere la demnitatea, onoarea și reputația acestuia în fața publicului și depășesc limitele legalității. Înalta Curte a adăugat că reclamantul, care era un cetățean britanic care trăia în Turcia și preda în cadrul mai multor instituții educaționale și universități de douăzeci de ani, avea un mod de viață apropiat de obiceiurile și tradițiile turce și era în măsură să cunoască efectele actului său asupra opiniei publice din acea țară.

15. La 9 martie 2010, tribunalul penal, analizând din nou cazul în urma deciziei de anulare a Curții de Casație, a declarat reclamantul vinovat de infracțiunea de care fusese acuzat și l-a condamnat la o amendă judiciară de 7 080 lire turcești (aprox. 3 043 EUR la acea dată) în temeiul articolului 125 din Codul Penal, cu suspendare pe o perioadă de cinci ani în temeiul articolului 231 din codul de procedură penală.

În motivarea deciziei, tribunalul penal a observat întâi că expunerea pe culoarele palatului de justiție și în stradă a colajului care îl reprezenta pe prim-ministrul turc ca un câine era de natură să îl umilească și să îl insulte pe acesta și aducea astfel atingere onoarei și reputației sale, că acest act corespundea elementului constitutiv al atingerii onoarei și reputației prevăzut pentru infracțiunea de insultă definită prin articolul 125 din Codul Penal și că era astfel indiscutabilă reunirea elementelor esențiale ale acestei infracțiuni, cu excepția elementului legal. Cât privește elementul legal al infracțiunii, tribunalul și-a construit raționamentul plecând de la principiile legate de libertatea de exprimare și de la punerea în balanță a dreptului la libertatea de exprimare și a dreptului la protejarea reputației, îndeosebi acele principii care reies din jurisprudența în materie a Curții și a Curții de Casație, afirmând următoarele:

Acuzatul a declarat că respectivul colaj [era fondat] pe o bază factuală, că această bază factuală constă în protestele contra ocupării Irakului de către Statele Unite în perioada în care au avut loc faptele și susținerea în această privință din partea prim-ministrului turc și că acesta a fost motivul pentru care a creat un astfel de colaj. Dacă este examinat colajul în discuție, se poate vedea foarte clar că acest fapt nu se reflectă în desen, că simbolurile utilizate în desen nu prezintă acest fapt, că autorul principal al acestui fapt, președintele american, nu era criticat, ci relativ glorificat, și că [acel colaj] era absolut de natură să insulte prim-ministrul turc. Prima impresie a unei persoane care vede acest desen este umilirea unui prim-ministru turc supus în fața banilor și puterii Americii (...). Baza factuală aleasă nu poate fi înțeleasă decât după ce a fost explicată (...). Chiar dacă s-ar putea susține că este vorba de perspectiva proprie a artistului, este vorba de unul din elementele esențiale pentru evaluarea unei lucrări și a unei exprimări ce urmărește informarea publicului în cadrul protecției libertății de exprimare: lucrarea trebuie să fie creată într-o manieră care permite publicului sau măcar persoanelor vizate să o înțeleagă. În caz contrar, trebuie acceptat că un desen cu conținut insultător care nu are nici o legătură cu vreun fapt este bazat arbitrar pe un fapt [ales] de către autor, ceea ce este inacceptabil. Rezultă deci că desenul în discuție, care nu reflectă în niciun fel baza factuală aleasă (...), depășește măsura și iese din câmpul de aplicare al libertății de exprimare.

Acuzatul a declarat că a reprezentat în colaj sentimentele și inspirația avute în acel moment din cauza ocupării Irakului. Dar libertatea de exprimare nu este un drept care protejează inspirațiile de moment sau delirurile persoanelor, ci [este un drept care] protejează eforturile [făcute pentru a construi] o opinie publică și informarea și orientarea opiniei publice în direcția unei idei. Este condiția necesară pentru dezvoltarea persoanelor și societății și pentru realizarea țelului principal al libertății de exprimare. Este clar că exprimările provocatoare, surse de certuri și conflicte și destinate doar a insulta [alte persoane], nu ajută la construirea opiniei publice, nu contribuie la dezvoltarea societății și generează certuri și conflicte cât și sentimente reciproce de ură și ostilitate în societate. Rezultă în mod clar din informațiile și documentele conținute în dosar că, deși acuzatul a comis actul în palatul de justiție, [care era] bine protejat de forțele de ordine, un număr de cetățeni au reacționat la actul său și au încercat să-l oprească, și forțele de ordine prezente au intervenit. Prin urmare, actul acuzatului a fost provocator și de natură a cauza conflicte și certuri, persoanele prezente s-au agitat din cauza acestui act și a apărut un

pericol clar și iminent de conflict.

Acuzatul a declarat că o astfel de infracțiune nu există în țara sa și nici în alte țări membre ale Uniunii Europene și semnatare ale Convenției. Este adevărat că în multe țări semnatare ale Convenției insulta este decriminalizată și într-unele dintre ele se pedepsește cu o amendă; totuși, în multe alte țări ea continuă să [apară ca] infracțiune. Curtea nu a considerat că infracțiunea de insultă este contrară Convenției. În conștiință, criminalizarea actelor cu conținut insultător, considerate în afara sferei de aplicare a libertății de exprimare, nu ar fi contrare Convenției.

Acuzatul a declarat că se ocupă de arta colajelor de mult timp și că își exprimă criticile prin acest mediu. Cu toate acestea, trebuie constatat că acuzatul nu a mai folosit niciodată o astfel de metodă de critică în niciuna dintre lucrările sale anterioare (...) și că a lucrat mai curând cu motive religioase. Trebuie de asemenea constatat că acuzatul nu utilizase anterior stilul criticii politice în lucrările sale (...). Astfel, tribunalul nostru a ajuns la concluzia că, desenându-l pe prim-ministrul turc într-un stil pe care nu îl mai folosise niciodată înainte, acuzatul nu a acționat (...) [sub influența] unor sentimente inocente și cu bună credință și că actul său nu avea ca unic țel critica.

Din aceste motive, se concluzionează că:

1. Desenul acuzatului cu conținut insultător nu are bază factuală, nu există o legătură între baza factuală aleată și desen și, prin urmare, au fost depășite limitele libertății de exprimare, așa cum sunt ele determinate de către Curte și Curtea de Casație,
2. Acuzatul, prin utilizarea unei metode de critică pe care nu o mai adoptase și folosisse până în prezent și prin desenarea prim-ministrului turc ca și un câine al lui Bush atunci când putea să împărtășească cu opinia publică ceea ce vroia să exprime în multe alte maniere (...) într-un stil critic cu aceeași metodă, a depășit orice măsură,
3. Actul acuzatului a fost agresiv, putea cauza un conflict și, prin urmare, a creat un pericol clar și iminent și a depășit astfel măsura,

În consecință, se decide că au fost depășite limitele criticii, că a existat o atingere la adresa onoarei și reputației persoanei interesate, că sancționarea acuzatului este necesară într-o societate democratică în numele protecției onoarei și reputației, care este un drept fundamental, că, prin urmare, actul acuzatului nu intră în sfera de aplicare a libertății de exprimare, așa cum este ea definită în Convenție și în Constituție, că elementul legal al infracțiunii de insultă este întrunit în actul acuzatului și că acuzatul a comis infracțiunea de insultă de care este acuzat.

16. La 14 iulie 2010, tribunalul corecțional din Kadıköy a respins apelul reclamantului la decizia de suspendare a pronunțării emisă de tribunalul penal. La 21 februarie 2011, decizia tribunalului corecțional a fost comunicată avocatului reclamantului.

17. La 23 decembrie 2015, tribunalul corecțional din Istanbul Anadolu, constatând că reclamantul nu a comis nici o nouă infracțiune voluntară în perioada de suspendare de cinci ani și că acesta a respectat obligațiile legate de măsura de libertate sub supraveghere, a anulat decizia și a ordonat terminarea acțiunii penale în temeiul articolului 231 § 10 din

Codul de Procedură Penală.

II. Legislație internă și internațională pertinentă

A. Articolul 125 din Codul Penal

18. Articolul 125 din Codul Penal (legea nr. 5237 din 26 septembrie 2004, intrată în vigoare la 1 iunie 2005), intitulat „insultă”, prevede următoarele în partea pertinentă pentru caz:

Persoanele care atribuie un act sau un fapt concret unei alte persoane într-o manieră care aduce atingere onoarei, demnității sau reputației sale sau care atacă onoarea, demnitatea și reputația unei alte persoane prin insulte vor fi pedepsite cu închisoarea de la trei luni la doi ani sau cu o amendă judiciară.

În cazul în care acest act este comis prin intermediul unui mijloc de comunicare audiovizual sau scris, se aplică pedeapsa prevăzută în aliniatul de mai sus.

Pedeapsa nu va fi mai mică de un an de închisoare atunci când este comis delictul de insultă:

a) contra unei persoane publice din cauza funcției sale,

(...)

B. Articolul 231 din Codul de Procedură Penală

19. Privind articolul 231 din Codul de Procedură Penală (legea nr. 5271 din 4 decembrie 2004, intrată în vigoare la 1 iulie 2005), care prevede măsura de suspendare a pedepsei, se face trimitere la cazul *Kerman c. Turciei* (nr. 35132/05, § 25, 22 noiembrie 2016).

C. Rezoluția nr 1577 (2007) a Adunării Parlamentare a Consiliului Europei

20. Rezoluția nr. 1577 (2007) a Adunării Parlamentare a Consiliului Europei, intitulată „Către o decriminalizare a defăimării”, conține următoarele prevederi pertinente pentru cauză:

(...)

11. [Adunarea] constată cu profundă îngrijorare că numeroase State Membre prevăd pedepse cu închisoarea în cazul defăimării și unele dintre acestea persistă în a le aplica în practică, de exemplu Azerbaidjan și Turcia.

(...)

13. Prin urmare, Adunarea consideră că pedeapsa cu închisoarea pentru defăimare trebuie să fie abrogată fără întârziere. Ea îndeamnă în special Statele a căror legislație încă prevede pedepse cu închisoarea – chiar dacă acestea nu sunt impuse în practică – să le abroge fără întârziere, pentru a nu oferi scuze, chiar și nejustificate, unor State care continuă să le impună,

ducând astfel la o degradare a libertăților publice.

(...)

17. În consecință, Adunarea invită Statele Membre:

17. 1. să abroge imediat pedepsele cu închisoarea pentru defăimare;

17. 2. să garanteze că nu se apelează în mod abuziv la urmăriri penale (...);

17. 3. să definească mai precis în legislație conceptul de defăimare, pentru a evita aplicarea arbitrară a legii și a garanta că dreptul civil oferă o protecție efectivă demnității persoanelor afectate de defăimare;

(...)

17. 6. să elimine din legislația privind defăimarea orice tip de protecție sporită a personalităților publice, conform jurisprudenței Curții și invită în particular;

17. 6. 1. Turcia să aducă amendamente articolului 125.3 din Codul Penal;

(...)

În Drept

I. Privind pretinsa încălcare a Articolului 10 din Convenție

21. Reclamantul susține că procedura penală îndreptată împotriva sa din cauza lucrării sale artistice reprezintă o încălcare a dreptului său la libertate de exprimare prevăzut de articolul 10 din Convenție, care stipulează:

«1. Orice persoană are dreptul la libertate de exprimare. Acest drept include libertatea de opinie și libertatea de a primi sau a comunica informații ori idei fără amestecul autorităților publice și fără a ține seama de frontiere. Prezentul articol nu împiedică Statele să supună societățile de radiodifuziune, cinematografie sau televiziune unui regim de autorizare.

2. Exercițarea acestor libertăți ce comportă îndatoriri și responsabilități poate fi supusă unor formalități, condiții, restrângeri sau sancțiuni prevăzute de lege care, într-o societate democratică, constituie măsuri necesare pentru securitatea națională, integritatea teritorială sau siguranța publică, apărarea ordinii și prevenirea infracțiunilor, protecția sănătății, a moralei, a reputației sau a drepturilor altora, pentru a împiedica divulgarea informațiilor confidențiale sau pentru a garanta autoritatea și imparțialitatea puterii judecătorești.

A. Admisibilitatea

22. Guvernul a ridicat două excepții de inadmisibilitate, una privind calitatea de victimă a reclamantului și cealaltă privind neepuizarea căilor de recurs interne. În privința primei excepții, Guvernul arată că a fost dată o decizie de suspendare a procedurii penale îndreptate împotriva reclamantului, că această decizie nu a fost acompaniată de nicio măsură restrictivă și de nicio obligație de supraveghere și că după trecerea perioadei de suspendare de cinci ani ea a fost anulată, cu toate consecințele care rezultă din aceasta. De aceea, consideră Guvernul, reclamantul nu poate pretinde calitatea de victimă, nefiind înscrisă nici o mențiune în cazierul său judiciar și nefiindu-i restrânsă libertatea de exprimare – potrivit guvernului respondent – prin procedura penală îndreptată împotriva lui.

23. În privința celei de-a doua excepții, Guvernul îi reproșează reclamantului că nu a utilizat calea de recurs prevăzută de articolul 141 din Codul de Procedură Penală, care, potrivit acestuia, îi permitea reclamantului să introducă o cerere de despăgubire pentru luarea sa în custodie și pentru detenția provizorie.

24. Reclamantul contestă excepțiile înaintate de Guvern.

25. În privința excepției legate de calitatea de victimă a reclamantului, Curtea consideră că măsura de suspendare a deciziei judecătorești nu putea preveni sau repara consecințele procedurii penale care a produs daune directe reclamantului prin atingerea libertății sale de exprimare (a se vedea, *mutatis mutandis*, *Aslı Güneş c. Turciei* (dec.), nr. 53916/00, 13 mai 2004, *Yaşar Kaplan c. Turciei*, nr. 56566/00, §§ 32-33, 24 ianuarie 2006, și *Ergündoğan c. Turciei*, nr. 48979/10, § 17, 17 aprilie 2018). Această excepție este deci respinsă.

26. În privința celei de-a doua excepții, Curtea observă că acea cale de recurs prevăzută de articolul 141 din Codul de Procedură penală, care deschide posibilitatea ca un justițiabil să ceară reparații pentru prejudiciul care a rezultat din aplicarea unei măsuri preventive contra sa (*Demir c. Turciei* (dec.), nr. 51770/07, § 13 și §§ 22-35, 16 octombrie 2012), nu era efectivă și adecvată în cauză relativ la plângerea reclamantului deoarece acesta reclamă o atingere la dreptul său de exprimare prin procedura penală îndreptată împotriva sa, și nu prin luarea sa în custodie sau detenție. Și această excepție este deci respinsă.

27. Constatând astfel că cererea nu este vădit neîntemeiată, în sensul articolului 35 § 3 (a) din Convenție și că nu există nici un alt motiv de inadmisibilitate, Curtea o declară admisibilă.

B. Fondul

1. ARGUMENTELE PĂRȚILOR

a) Reclamantul

28. Reclamantul arată că lucrarea sa de colaj îl reprezenta pe prim-ministrul turc ca o persoană care se conformă cu cerințele Regatului-Unit și Statelor Unite în privința ocupației Irakului, deoarece acesta făcuse eforturi să trimită forțe militare în Irak în ciuda respingerii de către Marea Adunare Națională a Turciei a unei cereri în această privință. Reclamantul afirmă că intenționa astfel să atragă atenția opiniei publice asupra temei intrării în război.

29. Reclamantul arată în continuare că este adevărat că actul său a avut loc la trei ani după adoptarea rezoluției din 1 martie 2003 de către Marea Adunare Națională a Turciei care respingea autorizarea trimiterii de trupe în Irak, dar războiul din Irak era încă în curs și Guvernul încerca să pregătească opinia publică pentru trimiterea de trupe în Irak fără să tolereze orice tip de critici în această privință.

30. De asemenea, referindu-se la cazurile *Ezelin c. Franței* (26 aprilie 1991, seria A nr. 202), *Oya Ataman c. Turciei* (nr. 74552/01, CEDO 2006XIV), *Gün și alții c. Turciei* (nr. 8029/07, 18 iunie 2013) și *Yılmaz Yıldız și alții c. Turciei* (nr. 4524/06, 14 octombrie 2014) decise de Curte și o cauză a Curții constituționale (cauza *Osman Erbil*, apelul nr. 2013/2394, 25 martie 2015), reclamantul consideră că, deși condamnarea sa a fost

suspendată, amenințarea unei posibile sancțiuni care a planat asupra sa în timpul perioadei de suspendare putea să creeze un efect disuasiv asupra sa.

31. Reclamantul critică de asemenea modul în care articolul 125 din Codul Penal a fost aplicat de către jurisdicțiile naționale, argumentând în această privință că referințele la obiceiurile și tradițiile turcești făcute de acestea în aplicarea dispoziției aduce un element de imprevizibilitate.

b) Guvernul

32. Guvernul argumentează că, deoarece condamnarea reclamantului a fost suspendată și această decizie a fost în final anulată, cu toate consecințele ce rezultă de aici, la terminarea perioadei de suspendare, nu a existat un efect disuasiv asupra exercitării de către reclamant a dreptului său la libertatea de exprimare și nici o ingerință în această privință.

33. În cazul în care existența unei ingerințe este admisă de către Curte, Guvernul susține că această ingerință era prevăzută de articolul 125 din Codul Penal și că ea urmărea un scop legitim de protejare a reputației și drepturilor altora.

34. Guvernul consideră de asemenea, luând în considerare marja de apreciere a jurisdicțiilor naționale, că acestea au găsit un echilibru just între dreptul reclamantului la libertatea de exprimare și dreptul părții adverse la protejarea reputației, luând în considerare în special metoda prin care colajul reclamantului a fost expus publicului și modul în care partea adversă a fost reprezentată în acest colaj. Guvernul susține în continuare, reluând argumentele expuse de tribunalul penal în decizia sa, că sancționarea reclamantului era necesară într-o societate democratică pentru protejarea onoarei și reputației părții adverse.

35. Guvernul indică în continuare că, deoarece a avut loc la trei ani după invazia Irakului, expunerea lucrării reclamantului nu era de actualitate și nu contribuia la o dezbateră de interes general. El consideră că, prin compararea prim-ministrului turc cu un câine în lucrarea sa de colaj, reclamantului a făcut o judecată de valoare la adresa acestuia care îl înjosește în ochii opiniei publice – care, în opinia Guvernului, în afară de a fi nepoliticoasă, severă și ofensatoare, era în primul rând grosolană, umilitoare, defăimătoare și contrară obiectivului artei. Guvernul adaugă în această privință că, deși un politician trebuie să fie mai tolerant față de critici decât un simplu cetățean, această obligație de toleranță nu este fără limite.

36. Guvernul indică în plus că defăimarea agenților publici din cauza funcției lor este interzisă în majoritatea Statelor Membre ale Consiliului Europei și că unele dintre aceste State prevăd chiar o sancțiune de privare de libertate pentru această infracțiune.

37. În final, Guvernul consideră că, dat fiind faptul că decizia împotriva reclamantului a fost în final anulată, cu toate consecințele care rezultă din aceasta, nu a existat un efect disuasiv asupra exercițiului de către reclamant al dreptului său la libertatea de exprimare și că ingerința în litigiu a fost proporțională cu scopul legitim urmărit.

2. MOTIVAREA CURȚII

38. Curtea consideră că, luând în considerare efectul disuasiv pe care l-ar fi putut avea procedura penală în litigiu, care a durat în jur de trei ani și zece luni, condamnarea penală a reclamantului și decizia de suspendare a hotărârii finale, care l-a supus pe reclamant la o perioadă de suspendare de cinci ani, acestea reprezintă o ingerință în exercitarea de către

reclamant a dreptului său la libertatea de exprimare (*Erdoğdu c. Turciei*, nr. 25723/94, § 72, CEDO 2000-VI, *Dilipak c. Turciei*, nr. 29680/05, § 51, 15 septembrie 2015, *Ergündoğan*, citat anterior, § 26, și *Selahattin Demirtaş c. Turciei* (nr. 3), nr. 8732/11, § 26, 9 iulie 2019; a se vedea și, *a contrario*, *Otegi Mondragon c. Spaniei*, nr. 2034/07, § 60, CEDO 2011).

39. Ea observă în continuare că nu este disputat de către părți faptul că această ingerință era prevăzută de către lege, și anume în articolul 125 din Codul Penal (paragraful 18 de mai sus), și că ea urmărea scopul legitim de protejare a reputației și drepturilor altora.

40. Curtea ia în considerare, în această privință, rezerva reclamantului privind aplicarea articolului 125 din Codul Penal de către jurisdicțiile naționale, potrivit căreia referirea la obiceiuri și tradiții turcești de către tribunalele naționale în aplicarea acestei dispoziții o face pe aceasta din urmă imprezvizibilă. În aceste condiții, Curtea apreciază că argumentul ține de aprecierea necesității ingerinței și nu pune în discuție nici legalitatea, nici scopul legitim al respectivei ingerințe.

41. Curtea constată astfel că în cauză dezacordul este legat de măsura în care ingerința a fost « necesară într-o societate democratică ».

a) Principii generale

42. Curtea amintește principiile care rezultă din jurisprudența sa în privința protecției vieții private și a libertății de exprimare, care sunt rezumate în special în cauzele *Couderc și Hachette Filipacchi Associés c. Franței* ([GC], nr. 40454/07, §§ 83-93, CEDO 2015 (extrase)) și *Tarman c. Turciei* (nr. 63903/10, §§ 36-38, 21 noiembrie 2017).

43. Curtea amintește în continuare că articolul 10 din Convenție protejează libertatea de exprimare artistică – în special libertatea de a primi și comunica informații și idei – care permite participarea la schimbul public de informații și idei culturale, politice și sociale de toate tipurile (*Müller și alții c. Elveției*, 24 mai 1988, § 27, serie A nr. 133). Ea reafirmă totuși că artistul și cei care îi promovează lucrările nu scapă de posibilitatea unor limitări care respectă alineatul 2 al articolului 10. Oricine se folosește de libertatea sa de exprimare își asumă de fapt, potrivit termenilor folosiți de acest alineat, „datorii și responsabilități” a căror amploare depinde de situație și de metoda utilizată; Curtea nu va pierde aceasta din vedere când analizează necesitatea sancționării incriminate într-o societate democratică (*Akdaş c. Turciei*, nr. 41056/04, § 26, 16 februarie 2010).

44. Curtea amintește în continuare că, în cauzele *Lingens c. Austriei* (8 iulie 1986, § 46, seria A nr. 10) și *Oberschlick c. Austriei* ((nr. 1), 23 mai 1991, § 63, seria A nr. 204), ea a stabilit o diferență între declarațiile de fapt și judecățile de valoare. Factualitatea declarațiilor de fapt se poate demonstra; pe de altă parte, exactitatea judecăților de valoare nu poate fi demonstrată, obligația de a le demonstra validitatea este astfel imposibil de îndeplinit și aduce atingere libertății de opinie, element fundamental al dreptului garantat prin articolul 10 din Convenție (*De Haes și Gijssels c. Belgiei*, 24 februarie 1997, § 42, *Culegere de hotărâri și decizii* 1997-I). Cu toate acestea, în cazul judecăților de valoare, proporționalitatea ingerinței depinde de existența unei baze factuale » suficiente pe care se bazează afirmațiile în litigiu: în caz contrar, judecata de valoare ar putea să fie excesivă (*De Haes și Gijssels*, citat mai sus, § 47, *Oberschlick c. Austriei* (nr. 2), 1 iulie 1997, § 33, *Culegere* 1997-IV, *Brasilier c. Franței*, nr. 71343/01, § 36, 11 aprilie 2006, și *Lindon*,

Otchakovsky-Laurens și July c. Franței [GC], nr. 21279/02 și 36448/02, § 55, CEDO 2007IV). Pentru a distinge între o declarație de fapt și o judecată de valoare, trebuie ținut seama de circumstanțele cauzei și de tonul general al afirmației (*Brasilier*, citată mai sus, § 37), înțelegându-se că afirmațiile privind teme de interes public constituie în acest sens judecăți de valoare mai curând decât declarații de fapt (*Paturel c. Franței*, nr. 54968/00, § 37, 22 decembrie 2005).

45. În plus, Curtea subliniază că, atunci când i se cere să se pronunțe privind un conflict între două drepturi protejate în mod egal de Convenție, ea trebuie să găsească echilibrul între interesele în joc. Rezultatul cererii nu ar trebui să fie diferit dacă ea este înaintată Curții, în temeiul articolului 8 din Convenție, de persoana care face obiectul actului în litigiu sau, în temeiul articolului 10, de autorul aceluși act. Într-adevăr, aceste drepturi merită *a priori* un respect egal (*Hachette Filipacchi Associés (ICI PARIS) c. Franței*, nr. 12268/03, § 41, 23 iulie 2009, *Timciuc c. României* (dec.), nr. 28999/03, § 144, 12 octombrie 2010, *Mosley c. Regatului-Unit*, nr. 48009/08, § 111, 10 mai 2011, și *Couderc și Hachette Filipacchi Associés*, citată mai sus, § 91). Prin urmare, marja de apreciere ar trebui în principiu să fie aceeași în cele două cazuri (*Von Hannover c. Germaniei (nr. 2)* [GC], nr. 40660/08 și 60641/08, § 106, 7 februarie 2012, *Axel Springer AG c. Germaniei* [GC], nr. 39954/08, § 87, 7 februarie 2012, *Couderc și Hachette Filipacchi Associés*, citată mai sus, § 91, și *Bédar c. Elveției* [GC], nr. 56925/08, § 52, CEDO 2016).

46. Curtea indică în această privință că a sintetizat în mai multe hotărâri criteriile pertinente pentru găsirea echilibrului între dreptul la respectarea vieții private și dreptul la libertatea de exprimare, care sunt următoarele: contribuția la o dezbatere de interes general, notorietatea persoanei vizate, obiectul reportajului, comportamentul anterior al persoanei în discuție, conținutul, forma și repercusiunile publicării, cât și, dacă este cazul, circumstanțele cauzei (*Von Hannover (nr. 2)*, citat mai sus, §§ 108-113, CEDO 2012, *Axel Springer AG*, citat mai sus, §§ 89-95, și *Couderc și Hachette Filipacchi Associés*, citat mai sus, § 93). Dacă a fost găsit un echilibru între cele două drepturi respectând criteriile stabilite prin jurisprudența Curții, trebuie să existe motive serioase pentru ca aceasta din urmă să substituie opinia sa în locul celei a jurisdicțiilor interne (*Palomo Sánchez și alții c. Spaniei* [GC], nr. 28955/06, 28957/06, 28959/06 și 28964/06, § 57, CEDO 2011). În cadrul unei cereri înaintate în temeiul articolului 10, Curtea analizează de asemenea modul în care au fost obținute informațiile și veridicitatea lor. Cât și gravitatea sancțiunii impuse jurnaliștilor și editorilor (*Couderc și Hachette Filipacchi Associés*, citată mai sus, § 93).

b) Aplicarea principiilor în cauză

47. În cauză, Curtea observă că reclamantul se plânge de condamnarea sa penală la o amendă judiciară pentru insultă la adresa prim-ministrului din cauza expunerii către public a unei lucrări de colaj, condamnare care a fost suspendată. Ea amintește că rolul său în cauză constă în primul rând în a verifica dacă instanțele interne, ale căror decizii sunt contestate de reclamant, au evaluat just, din perspectiva criteriilor definite de Curte (paragraful 46 de mai sus), echilibrul între dreptul reclamantului la libertatea de exprimare și dreptul persoanei vizate de lucrarea în litigiu la respectarea vieții private (*Couderc și Hachette Filipacchi Associés*, citată mai sus, § 95).

48. Curtea observă că reclamantul este un profesor universitar de origine britanică care trăia în Turcia și predă în universități turce de douăzeci de ani la momentul în care au avut loc faptele (paragraful 6 de mai sus). Ea observă în continuare că reclamantul a indicat în fața autorităților că este un artist care realizează colaje și face astfel de lucrări de mai mulți ani, ceea ce acestea din urmă nu au contestat (paragraful 15 de mai sus). Curtea constată de asemenea că în cauză reclamantul a fost obiectul unei urmăririi penale pentru insultă la adresa prim-ministrului din cauză că a expus unul din colajele sale în fața unui palat de justiție cu ocazia unei audiențe din cadrul unei proceduri penale începute împotriva unei alte persoane din cauza expunerii de către aceasta a aceluiași colaj cu ocazia unui eveniment (paragrafele 7-12 de mai sus).

49. Curtea constată că lucrarea de colaj în discuție includea un corp de câine cu capul prim-ministrului din acea perioadă și o rachetă în loc de coadă, și că acest câine era înconjurat de simboluri reprezentând dolari americani și lire turcești, era ținut de o leșă cu motive din drapelul american și purta o haină pe care era scrisă fraza: „Nu vom fi câinele lui Bush”. Ea subliniază în această privință că simbolul rachetei purtate de câinele reprezentat în colaj sugerează că lucrarea face referință la activitățile militare întreprinse de persoanele și țările vizate. Curtea constată că aceste activități erau legate, printre altele, de ocupația Irakului de către o coalțiție internațională condusă de Statele-Unite, cât și de conflictele de slabă intensitate ce aveau loc în acea perioadă în Irak între forțele de ocupație și anumite miliții locale. Ea observă de asemenea că plasarea capului prim-ministrului turc pe corpul de câine în mijlocul bancnotelor americane și turcești, a unei rachete militare și leșă cu drapelul american pare să fi fost intenționată și simbolică, și că mesajul principal al colajului înscris pe corpul câinelui îl privea în mod evident și în primul rând pe prim-ministru.

50. Astfel, Curtea consideră că, în contextul expunerii sale, colajul reclamantului viza în esență formularea unei critici politice la adresa, între altele, a prim-ministrului turc pentru alegerile sale politice pe scena internațională relativ în special la activitățile militare americane, ca cele din Irak (a se vedea, privind forme similare de exprimare politică, *Mătășaru c. Republicii Moldova*, nr. 69714/16 și 71685/16, § 31, 15 ianuarie 2019 (privind expunerea în fața biroului procurorului general a unor sculpturi de natură obscenă de care erau atașate fotografii ale unui politician și ale mai multor procurori de nivel înalt cu scopul de a atrage atenția publicului asupra corupției și a controlului exercitat de politicieni asupra biroului procurorului general, și *Tatár și Fáber c. Ungariei*, nr. 26005/08 și 26160/08, § 36, 12 iunie 2012 (privind expunerea lângă Parlament pentru o scurtă durată a mai multor obiecte vestimentare murdare care reprezentau „rufe murdare ale națiunii”)). Curtea consideră astfel că această lucrare face incontestabil parte dintr-o dezbatere de interes general privind politica externă a țării. Ea amintește în această privință că alineatul 2 din articolul 10 din Convenție nu permite limitări ale libertății de exprimare în domeniul discursului politic sau a temelor de interes general (*Wingrove c. Regatul-Unit*, 25 noiembrie 1996, § 58, *Culegere* 1996V).

51. Curtea amintește de asemenea că, în ceea ce privește evaluarea limitelor criticii admisibile, trebuie făcută diferența între persoanele private și persoanele care acționează în spațiul public (*Couderc și Hachette Filipacchi Associés*, citată mai sus, §§ 117

și următoarele). Ea observă că în cauză este vorba despre o critică la adresa directă a persoanei prim-ministrului, un om politic de prim plan (*Tuşalp c. Turciei*, nr. 32131/08 și 41617/08, § 45, 21 februarie 2012). Curtea amintește în această privință că limitele criticii admisibile sunt mai largi în cazul unui om politic, vizat în această calitate, decât în cazul unei persoane private: spre diferență de cel din urmă, premierul se expune inevitabil și conștient unui control atent al faptelor și gesturilor sale atât de către jurnaliști, cât și de către cetățeni, și trebuie, în consecință, să demonstreze o mai mare toleranță (*Uzan c. Turciei*, nr. 30569/09, § 40, 20 martie 2018).

52. În urma unei analize a colajului incriminat, Curtea observă că acesta consta într-o critică acerbă la adresa prim-ministrului din acea perioadă, exprimată într-o manieră brută și aluzivă prin intermediul artei colajului. Ea observă în această privință că lucrarea de colaj, al cărei conținut a fost descris mai sus, încearcă să îl reprezinte pe prim-ministrul turc, prin mijlocul metaforei unui câine supus stăpânului său, ca pe un lider politic supus voinței unei țări străine. Curtea constată prin urmare că lucrarea încerca în primul rând să denunțe presupusa existență a unei anume servituți a prim-ministrului turc față de președintele american din motive politice și financiare. Ea constată astfel nu numai că lucrarea critică politica externă practică de prim-ministru, ci că ea pune la îndoială buna-credință și integritatea acestuia, insinuând că este condus și mituit de puteri străine.

53. Curtea consideră că acest colaj își demonstrează astfel caracterul de judecată de valoare în domeniul criticii politice. În această privință, ținându-se seama de activitățile militare americane în lume și, în particular, în Iraq, care se desfășurau și erau de altfel puternic criticate de opinia publică internațională în acea perioadă, și ținându-se de asemenea seama de suportul politic pentru ocuparea Iraqului manifestat anterior de prim-ministrul turc din acea perioadă (paragraful 28 de mai sus) – necontestat de Guvern –, Curtea consideră că judecata de valoare conținută în lucrarea reclamantului nu poate fi considerată ca lipsită de o bază factuală suficientă.

54. În plus, Curtea este pregătită să dea crezare afirmațiilor autorităților naționale potrivit cărora reprezentarea prim-ministrului în colaj ca un câine era susceptibilă de a fi percepută ca degradantă și umilitoare de o parte sau de majoritatea societății turce și de a crea o nemulțumire în rândul cetățenilor (paragrafele 14 și 15 de mai sus). Ea amintește totuși în această privință că, deși toate persoanele care intră într-o dezbatere publică de interes general sunt obligate să nu depășească anumite limite în special în privința reputației și drepturilor altora, le este totuși permis să apeleze la o anumită doză de exagerare, sau să fie provocatori, adică să fie un pic nemoderați în afirmațiile lor (*Kuliš c. Poloniei*, nr. 15601/02, § 47, 18 martie 2008). Curtea amintește de asemenea că cei care creează, interpretează, difuzează sau expun o lucrare de artă contribuie la schimbul de idei și de opinii indispensabil unei societăți democratice – de unde obligația Statului de a nu interveni nejustificat în libertatea lor de exprimare (a se vedea, între altele, *Vereinigung Bildender Künstler c. Austriei*, nr. 68354/01, § 26, 25 ianuarie 2007, și *Müller*, citat mai sus, §§ 32-33) – și că formele de exprimare artistice și de comentariu social cum ar fi satira, prin exagerarea și deformarea realității care le caracterizează, și prin folosirea unui ton ironic și sarcastic încearcă desigur să provoace și să agite (a se vedea, *mutatis mutandis*, *Vereinigung Bildender Künstler*, citat mai sus, § 33 și *MAC TV s.r.o. c. Slovaciei*, nr.

13466/12, § 50, 28 noiembrie 2017). Ea amintește și că afirmațiile ofensatoare pot ieși din sfera de protecție a libertății de exprimare dacă denigrează în mod gratuit, de exemplu dacă insulta este singurul lor scop, și că pe de altă parte utilizarea de formule vulgare nu este suficientă pentru a demonstra că o afirmație este ofensatoare, pentru că ar putea foarte bine să aibă un rol pur stilistic (*Tuşalp*, citat mai sus, § 48).

55. În cauză, Curtea consideră că, în privința scopului lucrării artistice a reclamantului, în contextul expunerii sale în fața publicului și a bazei sale factuale (descrisă mai sus), stilul și conținutul provocator, incitant la agitație și un pic ofensator al colajului nu poate fi considerat ca insultător în mod gratuit în cadrul dezbaterii publice din care face parte (a se vedea, *mutatis mutandis*, *Eon c. Franței*, nr. 26118/10, §§ 57 și 58, 14 martie 2013 (privind exprimare de pe o pancartă, „Du-te naibii, idiotule!”), fluturată de reclamant în timpul unui cortegiu prezidențial pe drumul public, la adresa președintelui Republicii franceze) și *Oberschlick (nr. 2)*, citată mai sus, § 33 (privind cuvântul „idiot” folosit de un jurnalist pentru a descrie un om politic)). În orice caz, ea amintește că un om politic trebuie să dovedească o mai mare toleranță față de critici, mai ales când acestea sunt sub forma unei satire (*Alves da Silva c. Portugaliei*, nr. 41665/07, § 28, 20 octombrie 2009).

56. Privind sancțiunea penală aplicată reclamantului în cadrul procedurii penale îndreptate împotriva lui pentru insultă la adresa prim-ministrului, Curtea consideră că, deși este complet legitim ca persoanele care reprezintă instituțiile Statului să fie protejate de autoritățile competente în calitatea lor de garante ale ordinii publice instituționale, poziția dominantă ocupată de aceste instituții obligă autoritățile să demonstreze reținere în utilizarea căilor penale (*Otegi Mondragon*, citat mai sus, § 58).

57. În plus, Curtea amintește că natura și greutatea sancțiunilor aplicate sunt și ele elemente de luat în considerare atunci când trebuie evaluată proporționalitatea unei ingerințe (*Sürek c. Turciei* (nr. 1) [GC], nr. 26682/95, § 64, CEDO 1999-IV, *Ceylan c. Turciei* [GC], nr. 23556/94, § 37, CEDO 1999-IV, *Tammer c. Estoniei*, nr. 41205/98, § 69, CEDO 2001I, și *Chauvy și alții c. Franței*, nr. 64915/01, § 78, CEDO 2004-VI). Astfel, evaluarea proporționalității unei ingerințe în drepturile protejate de articolul 10 depinde în multe cazuri de măsura în care autoritățile ar fi putut utiliza o altă metodă decât sancțiunea penală, cum ar fi măsurile civile (a se vedea, *mutatis mutandis*, *Raichinov c. Bulgariei*, nr. 47579/99, § 50, 20 aprilie 2006; a se vedea de asemenea, *mutatis mutandis*, *Lehideux și Isorni c. Franței*, 23 septembrie 1998, § 51, *Culegere* 1998-VII, și *Cumpănă și Mazăre c. României* [GC], nr. 33348/96, § 115, CEDO 2004-XI). Curtea amintește de asemenea că, inclusiv atunci când sancțiunea este cea mai moderată posibilă, de exemplu când condamnarea nu presupune o pedeapsă penală, ci doar o simplă obligație de a plăti un „euro simbolic” ca daune (*Mor c. Franței*, nr. 28198/09, § 61, 15 decembrie 2011), ea rămâne totuși o sancțiune penală și, în orice caz, asta nu este suficient pentru a justifica, în sine, ingerința în exercițiul dreptului la libertatea de exprimare (*Athanasios Makris c. Greciei*, nr. 55135/10, § 38, 9 martie 2017). Curtea a subliniat în repetate rânduri că o atingere a libertății de exprimare poate să aibă un efect disuasiv asupra exercițiului acestei libertăți (a se vedea, *mutatis mutandis*, *Cumpănă și Mazăre*, citat mai sus, § 114), risc care nu dispăre din cauza caracterului relativ moderat al amenzilor impuse (*Morice c. Franței* [GC], nr. 29369/10, § 176, CEDO 2015).

58. În privința celor de mai sus, Curtea consideră că nimic din circumstanțele acestui caz nu justifică arestarea și detenția provizorie a reclamantului și nici impunerea unei sancțiuni penale, chiar dacă în cauză este vorba doar de o amendă judiciară. Prin natura sa, o astfel de sancțiune produce inevitabil un efect disuasiv, în ciuda sumei moderate, luând în considerare în special efectele condamnării (a se vedea, *mutatis mutandis*, *Artun și Güvener*, citată mai sus, § 33, *Martchenko c. Ucrainei*, nr. 4063/04, § 52, 19 februarie 2009, și *Otegi Mondragon*, citată mai sus, § 60). În plus, chiar dacă a fost suspendată condamnarea reclamantului și decizia a fost în final anulată, cu toate consecințele care rezultă din aceasta, în privința perioadei de suspendare de cinci ani, Curtea este de opinie că menținerea pentru o perioadă de timp considerabilă a urmăririi penale împotriva reclamantului pentru o infracțiune penală gravă pentru care pot fi primite pedepse cu închisoarea are un efect disuasiv asupra dorinței reclamantului de a se exprima privind subiecte relevante de interes public (*Dilipak*, citată mai sus, § 70, și *Selahattin Demirtaş (nr. 3)*, citată mai sus, § 26).

59. Curtea ajunge în final la deciziile jurisdicțiilor interne, care au considerat că actul reclamantului constituie un delict de insultă. Ea constată în această privință că tribunalul penal, în prima sa decizie care l-a achitat pe reclamant, a dat prioritate libertății de exprimare a acestuia din urmă, considerând că elementele șocante, ofensive și dureroase conținute în lucrarea artistică a reclamantului, care aveau scopul de a critica o personalitate politică, trebuie să fie tolerate (paragraful 13 de mai sus). Pe de altă parte, același tribunal, în decizia de condamnare luată după hotărârea de invalidare a Curții de Casație, a considerat: că lucrarea de colaj a reclamantului nu avea o bază factuală; că reclamantul, comparându-l prin colajul său pe prim-ministrul turc cu un câine al lui Bush, a avut intenția de a-l umili pe acest lider politic și a depășit măsura; și că actul său a fost agresiv și susceptibil de a cauza o altercație, și a creat un pericol clar și iminent (paragraful 15 de mai sus). Curtea, notând cu interes referințele făcute în această ultimă decizie la principiile expuse în propria sa jurisprudență cât și argumentația și motivarea destul de întinse dezvoltate de tribunalul penal, nu poate totuși subscrie la aprecierile și concluziile conținute în această decizie din motivele susmenționate. Ea notează de asemenea că în această decizie lipsesc mai ales o analiză a proporționalității sancțiunii penale aplicată reclamantului, cât și o evaluare a efectului disuasiv pe care această sancțiune îl putea avea asupra libertății de exprimare a reclamantului.

60. În lumina ansamblului de considerații precedente, Curtea concluzionează că, în circumstanțele cauzei, autoritățile naționale nu au pus în echilibru, în mod adecvat și conform criteriilor stabilite de jurisprudența sa, dreptul reclamantului la libertatea de exprimare și dreptul părții adverse la respectarea vieții sale private. Ea consideră că, în orice caz, nu a existat o proporționalitate rezonabilă între ingerința în exercițiul dreptului reclamantului la libertatea de exprimare și scopul legitim de protejare a reputației persoanei interesate.

61. În consecință, în cauză a avut loc o încălcare a articolului 10 din Convenție.

II. Privind aplicarea Articolului 41 din Convenție

62. Potrivit articolului 41 din Convenție,

Dacă Curtea declară că a avut loc o încălcare a Convenției sau a Protocoalelor sale și dacă dreptul intern al Înaltei Părți Contractante nu permite decât o înlăturare incompletă a consecințelor acestei încălcări, Curtea acordă părții lezate, dacă este cazul, o satisfacție echitabilă.

A. Prejudiciu

63. Reclamantul solicită compensații pentru prejudiciile materiale și morale suferite, fără să menționeze o sumă sau să aducă documente justificative în această privință.

64. Guvernul consideră că reclamantul nu a cerut compensații cu titlu de prejudiciu material și moral.

65. Deoarece reclamantul nu a furnizat nici un document justificativ sau care să permită cuantificarea prejudiciului material presupus suferit, Curtea respinge cererea înaintată în această privință. Pe de altă parte, ea arată că se poate considera că reclamantul a demonstrat că a suferit din cauza circumstanțelor cauzei, și că există motive pentru a îi acorda 2.000 Euro cu titlu de prejudiciu moral.

B. Cheltuieli de judecată

66. Reclamantul nu a înaintat nicio cerere pentru cheltuieli de judecată. În consecință, Curtea consideră că nu există motive pentru a îi acorda vreo sumă cu acest titlu.

C. Dobânzi moratorii

67. Curtea consideră potrivit ca rata dobânzilor moratorii să se bazeze pe rata dobânzii facilității de împrumut marginal a Băncii Centrale Europene, majorată cu 3 puncte procentuale.

Pentru aceste motive, Curtea,

1. *Declară*, în unanimitate, cererea admisibilă;
2. *Hotărăște*, în unanimitate, că a existat o încălcare a articolului 10 din Convenție;
3. *Hotărăște*, cu șase voturi la unul,
 - a) ca statul pârât să îi plătească reclamantului, în termen de 3 luni de la data rămânerii definitive a prezentei hotărâri, în conformitate cu art. 44 alin. 2 din Convenție, suma de 2.000 EUR (două mii euro) plus orice sumă care ar putea fi datorată cu titlu de impozit, pentru prejudiciul moral, sumă ce va fi convertită în moneda statului pârât la cursul de schimb valabil la data plății:

- b) ca, începând de la expirarea termenului menționat mai sus și până la efectuarea plății, aceste sume să se majoreze cu o dobândă simplă având o rată egală cu cea a facilității de împrumut marginal a Băncii Centrale Europene, valabilă în această perioadă și majorată cu 3 puncte procentuale;

4. Respinge, în unanimitate, cererea de reparație echitabilă pentru restul pretențiilor.

Redactată în limba franceză, apoi comunicată în scris, la data de 2 februarie 2021, în temeiul art. 77 alin. 2 și 3 din Regulamentul Curtii.

Stanley Naismith
Grefier

Jon Fridrik Kjølbro
Președinte

La prezenta hotărâre se anexează, în temeiul art. 45 alin. 2 din Convenție și art. 74 alin. 2 din Regulament, opinia separată a judecătorului Saadet Yüksel.

J.F.K.

Opinia parțial concurentă și parțial contrară a judecătorului Yüksel

1. Deși sunt de acord cu hotărârea în cauza prezentă în privința plângerii reclamantului în temeiul Articolului 10 din Convenție, cu respect votez împotriva acordării către reclamant a oricărei sume cu titlu de prejudiciu moral în temeiul Articolului 41 din Convenție. Vreau să îmi explic aici punctul de vedere, care privește două aspecte: exercițiul de punere în echilibru a drepturilor stabilit prin jurisprudența Curții și proporționalitatea ingerinței.

2. Prima întrebare căreia trebuie să i se răspundă privește punerea în echilibru a celor două interese, mai precis a două drepturi: pe de o parte, dreptul prim-ministrului la protecția reputației sale; pe de altă parte, dreptul reclamantului la libertate de exprimare. Este clar că insultele gratuite nu sunt protejate de Convenție (a se vedea *Palomo Sanchez și alții c. Spaniei* [GC], nr. 28955/06 și alte 3, § 67, CEDO 2011; *Janowski c. Poloniei* [GC], nr. 25716/94, §§ 33 și 34, CEDO 1999I; *Lešnik c. Slovaciei*, nr. 35640/97, §§ 58-61, CEDO 2003IV; *Vitrenko și alții c. Ucrainei* (dec.), nr. 23510/02, 16 decembrie 2008; *Annen c. Germaniei* (nr. 6), nr. 3779/11, §§ 27-31, 18 octombrie 2018; și *Prunea c. României*, nr. 47881/11, §§ 31-37, 8 ianuarie 2019). Mai mult, ca artist, reclamantul nu scapă de posibilitatea ca drepturile sale să fie limitate, conform cu Articolul 10 § 2. Oricine își utilizează libertatea de exprimare își asumă, în cuvintele acestui articol, „datorii și responsabilități” a căror amploare depinde de situație și de procesul utilizat; Curtea nu poate pierde aceasta din vedere atunci când evaluează necesitatea sancțiunii în discuție într-o societate democratică (a se vedea *Akdaş c. Turciei*, nr. 41056/04, § 26, 16 februarie 2010). Este foarte important de asemenea să se reitereze că autoritățile naționale sunt în principiu mai bine plasate să decidă privind conținutul exact al cerințelor, cât și privind necesitatea unei restricții sau sancțiuni în această privință (a se vedea *Akdaş*, citat mai sus, §§ 26, 27).

3. Privind exercițiul de stabilire a unui echilibru în cauza prezentă, curțile interne au încercat să stabilească cu grijă dreptul reclamantului la libertatea de exprimare și dreptul unui lider politic, care îndeplinea una dintre cele mai înalte funcții publice din țară, la protejarea reputației și la respectarea vieții sale private. Cu toate acestea, deși concluzia curților interne poate reflecta percepția asupra colajului reclamantului în context național, accept că opinia Curții poate fi în mod justificat alta, dacă se dă precedență unor criterii din jurisprudență altele decât contextul național. În această privință, curțile interne au eșuat în a lua în considerare jurisprudența în care Curtea a sintetizat criteriile relevante pentru reconcilierea dreptului la respect pentru viața privată și a dreptului la libertatea de exprimare, care sunt următoarele: contribuția la o dezbateră de interes public, reputația persoanei interesate, subiectul raportului, comportamentul anterior al persoanei interesate, conținutul, forma și impactul publicării și, unde se aplică, circumstanțele cauzei (a se vedea *Von Hannover c. Germaniei* (nr. 2) [GC], nr. 40660/08 și 60641/08, §§ 108-113, CEDO 2012; *Axel Springer AG c. Germaniei* [GC], nr. 39954/08, §§ 89-95, 7 februarie 2012; *Couderc și Hachette Filipacchi Associés c. Franței* [GC], nr. 40454/07, § 93, CEDO 2015 (extracte); și *Palomo Sanchez și alții*, citate mai sus, § 57). În această privință, se poate observa de asemenea că, potrivit jurisprudenței consacrate a Curții, limitele criticii acceptabile sunt mai largi în cazul politicienilor care acționează în capacitatea lor publică decât în cazul persoanelor private (a se vedea *Lingens c. Austriei*, 8 iulie 1986, § 42, seria A nr. 103; *Oberschlick c. Austriei* (nr. 2), 1 iulie 1997, § 29, *Culegere de Hotărâri și Decizii* 1997-IV; *Mamère c. Franței*, nr. 12697/03, § 27, CEDO 2006-XIII; și *Kwiecień c. Poloniei*, nr. 51744/99, § 47, 9 ianuarie 2007).

4. În al doilea rând, potrivit jurisprudenței Curții, natura și severitatea pedepsei impuse sunt factori care trebuie luați în considerare când este evaluată proporționalitatea ingerinței (a se vedea *Cumpănă și Mazăre c. României* [GC], nr. 33348/96, § 111, CEDO 2004-XI, și *Jersild c. Danemarcei*, 23 septembrie 1994, seria A nr. 298, § 35). În cauza prezentă, în privința seriozității ingerinței, observ că nu a fost impusă o pedeapsă cu închisoarea, ci o amendă judiciară care a fost apoi suspendată pentru cinci ani. Deși utilizarea procedurilor penale în cazurile de defăimare nu este în sine disproporționată, sunt conștient de tendința actuală în jurisprudența Curții de a milita pentru decriminalizarea acțiunilor de defăimare și a considera sancțiunile penale ca disproporționate în cazurile de defăimare (a se vedea *Cumpănă și Mazăre c. României* [GC], citat mai sus, § 115; *Morice c. Franței* [GC], nr. 29369/10, § 176, CEDO 2015; *Lehideux și Isorni c. Franței*, 23 septembrie 1998, § 51, *Culegere* 1998VII; *Raichinov c. Bulgariei*, nr. 47579/99, § 50, 20 aprilie 2006; *Šabanović c. Muntenegrului și Serbiei*, nr. 5995/06, § 43, 31 mai 2011; *Mor c. Franței*, nr. 28198/09, § 61, 15 decembrie 2011; și *Athanasios Makris c. Greciei*, nr. 55135/10, § 38, 9 martie 2017). Astfel, subliniez faptul că începerea procedurilor penale împotriva reclamantului a constituit o ingerință care poate fi considerată disproporționată având în vedere jurisprudența relevantă în materie.

5. În concluzie, consider că în cauza prezentă curțile interne au încercat să realizeze o evaluare aprofundată a elementelor relevante pentru a stabili cum a fost văzut colajul reclamantului în context național (a se vedea paragraful 59 din hotărâre). Totuși, ca judecător la Strasbourg sunt constrâns de jurisprudența curții în materie, care nu se bazează

doar pe modul în care a fost privită lucrarea în context național și care poate duce în mod rezonabil la concluzii diferite de cele ale judecătorilor naționali, atunci când alte criterii prevalează în legătură cu circumstanțele cauzei. În plus, proporționalitatea ingerinței poate fi văzută ca problematică, dată fiind actuala tendință în jurisprudența Curții spre decriminalizarea acțiunilor de defăimare.

6. În final, cu respect, sunt în dezacord cu decizia de a acorda reclamantului orice sumă cu titlu de prejudiciu moral în temeiul articolului 41 din Convenție. Consider că hotărârea că a avut loc o încălcare este în sine o satisfacție echitabilă suficientă pentru daunele pretinse de reclamant.